

II. Meşrutiyet Dönemi İlköğretimde Karma Eğitim Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler¹

Yrd. Doç. Dr. S. Tunay Kamer
Kastamonu Üniversitesi –Türkiye
tkamer@kastamonu.edu.tr

Özet

Araştırmanın amacını, Türk eğitim sisteminde II. Meşrutiyet dönemi ilköğretimde karma eğitim uygulamalarının belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda karma eğitim uygulamalarının, yasal düzenlemelerin tespitine çalışılmıştır. Tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada dönemin gazete ve dergilerinde çıkan haberlerden de yararlanılmıştır. II. Abdülhamid devrinde (1876-1909) sıbyan mekteplerinin yerini ibtidai mektepleri almıştır. Karma eğitimin okullarda uygulanmasına ilişkin araştırma sonucuna göre 1908-1914 seneleri arasında açılan resmî ibtidai mekteplerinin sayısına bakıldığında 2632 okulun 329'u karmadır. 1913-1914 ders yılı içerisinde ise 4.486 ibtidai mektebinin 477'i karmadır. 1911 yılında İstanbul'daki resmî ibtidai mekteplerin sayılarına bakıldığında en çok karma okulun Samatya'da olduğu görülmektedir. 1913-1914 yılında özel ibtidailere bakıldığında ise karma okulların İstanbul, Edirne, Ankara, Aydın, Hüdavendigâr, Sivas, Trabzon, Kastamonu, Konya, Ma'muratü'l-Aziz, Urfa, İzmit, Teke, Canik, Karesi, Kal'a-i Sultaniye ve Bitlis vilayetleri ve livalarında olduğu görülmektedir. En çok karma okul Kastamonu, Hüdavendigâr ve Sivas'ta bulunmaktadır. 1908'den 1913'e kadar geçen süreç içerisinde maarif alanında yapılan çalışmaların birikimiyle ve Maarif Nazırı Emrullah Efendi'nin bu alandaki çalışmaları sonucu Şükrü Bey'in Maarif Nazırlığı döneminde 6 Ekim 1913 (23 Eylül 1329) tarihinde "Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkatı" yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda karma eğitim uygulaması ile ilgili maddeler bulunmaktadır. Bir köy ya da mektebin 50'den fazla kız öğrenci yoksa ibtidai okulu karma olarak kız-erkek öğrenci alabilir. Kız-erkek karma eğitim verilen okullarda kızların eğitim süresi kaza maarif encümenleri kararı ile 4 seneye indirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim tarihi, II. Meşrutiyet dönemi, ilköğretim, karma eğitim

GİRİŞ

19. yüzyılda tüm dünyadaki ekonomik ve siyasal sistem değişikliği, Osmanlı'da da etkisini göstermiştir. Bunun sonucu olarak eğitimin de devletin denetimine alınması gerekmiştir. Kökenleri daha eskiye dayansa da Tanzimat'la beraber başlayan Batı'dan geri kalmama çabası II. Meşrutiyet'te yaşadığı en önemli dönüşüm, var olan kurumların aksaklıklarını giderme çabasının dışında, temelde geçmişle bugün arasına mesafe konması istendiğini gösteren ve yaşamın bütününe hâkim olması istenilen yeni hayat düşüncesinin ortaya çıkışı olmuştur. Tanzimat sonrasının genel sorunu olarak görülen "Bu devlet nasıl kurtulur?" a, II. Meşrutiyet'te verilen cevap "Bu devleti ancak eğitim ve öğretmenler kurtarır." şeklinde olmuştur (Akyüz, 2013:265).

¹ Yazarın, Prof. Dr. Yahya AKYÜZ danışmanlığındaki doktora tezinden üretilmiştir.

Eğitim ve kadın konularının öneminin en başından beri farkında olan İttihat ve Terakki, daha ilk nizamnamesinde genel eğitimin ilerlemesini Cemiyet'in amaçlarından biri olarak belirtmiştir (Akşin, 2001). 1911'deki 4. Kongresinde kabul edilen programının 19. maddesinde ise kızların eğitimini devletin sorumluluklarından saymıştır. Bu amaçla kadın eğitimi konusunda Tanzimat'la başlayan süreci hızlandıracak faaliyetlerde bulunulmuş, kız ibtidailerinin ve rüşdiyelerinin sayısı artırılmıştır (Caporal, 1982).

1911'e geldiğinde ise kızlar için ilk idadi, ardından da sultaniler açılmıştır (Kurnaz, 1996). Diğer taraftan Darülmualimat'ın eğitim kalitesi de yükseltilmeye çalışılmış, kadınlar için İnas Darülfünûnu adıyla bir üniversite açılmasının yanı sıra, aynı dönemde İnas Sanayi Nefise Mektebi de öğretime başlamıştır.

Burada açıklanması gereken bir durum 1914 yılında ibtidailerin ve rüşdiyelerin birleştirilerek numune rüşdiyeleri adı altında faaliyet göstermesidir. 1914 yılı, dönemin tam ortasına (1908-1918) geldiğinden sadece ibtidailer değerlendirilmiş ve bu çalışmada rüşdiyeler ele alınmamıştır.

Araştırmanın problemini, Türk eğitim sisteminde II. Meşrutiyet dönemi ilköğretimde karma eğitim ile ilgili uygulamaların ve yasal düzenlemelerin belirlenmesi oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, "Türk eğitim sisteminde II. Meşrutiyet dönemi ilköğretimde karma eğitim ile ilgili uygulamaların ve yasal düzenlemelerin incelenmesidir." Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. II. Meşrutiyet döneminde ilköğretimde karma eğitim ile ilgili uygulamalar nasıldı?
2. Karma eğitimin uygulanmasıyla ilgili hangi yasal düzenlemeler yapılmıştır?

Araştırma için karma eğitim uygulamalarının seçilme nedeni Türk kültür ve sosyal yaşamında önemli olan karma eğitimin, geçmişte nasıl uygulandığı ve bu uygulamaların günümüz eğitimini önemli bir derecede etkilediğinin düşünülmesidir. Ayrıca karma eğitim ile ilgili bazı tez ve kitap bölümlerinde az çok çalışılmış olmasına rağmen toplu bir çalışmanın olmaması ve dolayısıyla bu alanda büyük bir boşluğun doldurulması açısından bu çalışma önem taşımaktadır.

YÖNTEM

II. Meşrutiyet dönemi ilköğretimde karma eğitim uygulamalarına ilişkin, tarihsel bir araştırma niteliğindeki bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2006:77). Eğitimde tarihsel araştırma birkaç nedenden dolayı önemlidir. Böyle bir araştırmanın bulguları eğitimcilerin geçmişteki bulgulardan ve hatalardan bir şeyler öğrenmesini sağlar; eğitimsel reformdaki ihtiyaçları anlamak için ve belirli boyuta kadar, gelecekteki eğilimleri öngörmek amacını taşır. Tarihsel araştırma tarihinin

geçmiş hakkında sorularıyla ilgili gerçekleri kapsayan diğer kaynaklar ve belgeler için sistematik bir araştırmayı kapsar.

Konuya ilişkin sayısal veriler ilgili kaynaklardan alınırken tablolar bütün olarak alınmamıştır. Sayısal verilerin karma eğitimle ilgili olanları tespit edilmiş bunlar içinden de şu anki ülke sınırları içerisindeki okullar ve öğrenci sayıları değerlendirilmiş ve tablo üzerinde buna göre düzenleme yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

II. Abdülhamid döneminde sıbyan mekteplerinin yerini ibtidai mektepleri almıştır.

II. Meşrutiyet'in arifesinde (1907/1908) İstanbul'da 13'ü kız, 7'si erkek ve 254'ü karma olmak üzere toplam 274 ibtidai okulu bulunmaktadır. Diğer vilayetlerde ise 2554'ü erkek, 203'ü kız, 2388'i karma olmak üzere 5145 ibtidai okul mevcuttur (Erdem, 2007:111).

II. Meşrutiyet sonrasında açılan ibtidai mekteplerinin sayıları incelendiğinde, ilk üç sırayı, Aydın (toplam 237), Ankara (toplam 229) ve Konya (toplam 213) illeri almaktadır. İstanbul ise Trabzon, Hüdavendigâr, Adana, Sivas, Edirne, Bolu, Karesi ve Canik illerinden sonra on ikinci sırada yer almaktadır. Dikkat çeken bir diğer husus da Aydın, Ankara, Konya, Trabzon, Adana ve Sivas illerinde kız ibtidai mektebi ve karma ibtidai mektebe karşılık çok fazla erkek mektebi açılmış olmasıdır. Hüdavendigâr ve Edirne illerinde ise erkek ve kız mektebine karşılık, resmî ibtidai mekteplerinin neredeyse tamamını karma mektepler oluşturmaktadır. Diyarbakır, Kayseri, Mentеше, Karahisar-ı Sahip ve Urfa'da bu dönem içerisinde karma mektep bulunmamaktadır (Alkan, 2000).

1908'den 1913'e kadar geçen süreç içerisinde maarif alanında yapılan çalışmaların birikimiyle ve iki dönem Maarif Nazırlığı görevinde bulunan Emrullah Efendi'nin bu alandaki çalışmaları sonucu Şükrü Bey'in Maarif Nazırlığı döneminde 6 Ekim 1913 (23 Eylül 1329) tarihinde "*Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkatı*" yürürlüğe girmiştir (Özalp, 1982). Her ne kadar da adı ilköğretim geçici kanunu da olsa Cumhuriyet yıllarında da birçok maddeleri yürürlükte kalmıştır (Akyüz, 2013:268).

Kanunun 8. maddesine göre, ibtidai mektepleri her mahalle ya da köyde açılmalıdır. Birbirine yakın köyler, ortak olarak bir ibtidai mektebi açabilirler.

Bir köy ya da mektebin 50'den fazla kız öğrencisi varsa burada bir kız okulu açılması mecburidir. Ama bu sayıda kız öğrenci yoksa ibtidai okulu karma olarak kız-erkek öğrenci alabilir. Her çocuk, 7 yaşını doldurduğu senenin Eylül ayından itibaren, 16 yaşını doldurduğu Haziranın başına kadar okula gitmek zorundadır. Kız-erkek karma eğitim verilen okullarda kızların eğitim süresi kaza maarif encümenleri kararı ile 4 seneye indirilebilir (Ergün, 1996).

Bu tür bir uygulamanın farklı yapılması için Edirne Vilâyeti Maarif İdaresi, rüşdiyelerin birinci senesine yaşları 10-15 arasında olan öğrencilerin kabul edilip, 15'i aşan öğrencilerin alınmamasının diğer vilayetlerde olduğu gibi Edirne'de de çok sayıda çocuğun eğitimden yoksun kalmasına sebep olduğunu belirterek yaş sınırının

arttırılmasını istemiştir. Fakat Tedrisat-ı İbtidâiye Meclisi, bu konuda hiçbir ayrıcalığın yapılamayacağı ve Tedrisat-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkatı'nın ilgili maddesine göre hareket edilmesinin gerektiğini belirtmiştir (Nurdoğan, 2005:319).

1908-1914 seneleri arasında açılan resmî ibtidai mekteplerinin sayısına bakıldığında 2017 erkek, 286 kız ve 329 karma olmak üzere 2632'dir. Bununla ilgili ayrıntılı bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

1908-1914 Yılları Arasında Açılan Resmî İbtidailer

Vilayetler	E	K	M	Toplam
İstanbul	18	14	6	38
Edirne	16	15	79	110
Adana	111	19	2	132
Ankara	209	15	5	229
Aydın	185	47	5	237
Hüdavendigâr	27	20	104	151
Diyarbakır	36	5	-	41
Sivas	93	15	3	111
Trabzon	146	6	23	175
Kastamonu	230	12	-	242
Konya	186	8	19	213
Ma'muratü'l-Aziz	101	10	4	115
Urfa	8	1	-	9
İzmit	8	7	14	29
Bolu	67	9	27	103
Teke	32	1	2	35
Canik	36	8	7	51
Çatalca	2	4	14	20
Karahisar-ı Sahip	17	3	-	20
Karesi	62	7	11	80
Kal'a-i Sultaniye	20	6	3	29
Kayseri	28	2	-	30
Menteşe	22	6	-	28

Alkan, 2000:165'den alınmıştır. (E: Erkek, K: Kız, M: Karma)

Tablo 1'de de görüldüğü üzere 1908-1914 yılları arasında açılan karma okul 104 adetle en çok Hüdavendigâr vilayetindedir. Daha sonra 79 okulla Edirne vilayeti gelmektedir. Bunu Bolu, Trabzon, Konya izlemektedir. Genel olarak erkek ibtidai okullarının sayısı daha fazladır. Bu da kız öğrencilerin erkeklere göre eğitim olanaklarından daha az yararlandığı gerçeğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Vilayetler arasında İstanbul'daki duruma ayrıntılı bir şekilde bakacak olursak İstanbul genelinde karma eğitimin uygulandığını görülmektedir. İstanbul'da karma eğitim uygulayan resmi ibtidai sayıları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

İstanbul Resmî İbtidai Mektep Sayıları (1911)

Bulunduğu Yer	E	K	M
Mercan	-	3	20
Sultanahmet	-	3	23
Fatih	-	2	35
Samatya	-	2	37
Eyüp	-	-	10
Beyoğlu	-	-	24
Hasköy	1	-	14
Beşiktaş	1	-	15
Arnavutköy	1	-	2
Yeniköy	-	-	3
Büyükdere	-	-	2
Tarabya	-	5	5
Beykoz	-	1	7
Anadoluhisarı	-	-	8
Beylerbeyi	-	-	6
Üsküdar	-	-	9
Doğancılar	-	-	21
Kadıköy	-	-	11
Büyükdada	-	-	2
Makriköy	-	-	3
Beykoz	-	-	13
Şile	-	3	31
Yenibosna	-	1	34

Keçeci Kurt, 2011:82'den alınmıştır. (E: Erkek, K: Kız, M: Karma)

Tablo 2'de yer alan 1911 yılında İstanbul'daki resmî ibtidai mekteplerin sayılarına bakıldığında en çok karma okulun Samatya'da olduğu görülmektedir.

1913-1914 ders yılı içerisinde, Türkiye genelindeki toplamlara baktığımızda, 3.536 erkek ibtidai mektebi, 473 kız ibtidai mektebi ve 477 karma ibtidai mektebi olmak üzere toplam 4.486 adet ibtidai mektebi bulunmaktadır (Alkan 2000). Ergün (1996) ise, 1913-1914 yıllarına ait ibtidai mekteplerinin sayılarınının 4609 erkek, 587 kız, 3977 karma olmak üzere toplam 9173 olduğunu belirtmektedir. 1913-1914 yılındaki vilayet ve livalara göre okul sayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde 1913-1914 yılında İstanbul, Edirne, Adana, Ankara, Aydın, Hüdavendigâr, Sivas, Trabzon, Konya, Ma'muratü'l-Aziz, İzmit, Bolu, Teke, Canik, Çatalca, Karesi, Kal'a-i Sultaniye ve Bitlis vilayetleri ve livalarında resmî ibtidai karma okulları olduğu görülmektedir. Bu vilayet ve livalar arasında en fazla karma ibtidai okul Edirne (150) ve Hüdavendigâr (110)'dadır. 1913-1914 yılında özel ibtidailere bakıldığında ise karma okulların İstanbul, Edirne, Ankara, Aydın, Hüdavendigâr, Sivas, Trabzon, Kastamonu, Konya, Ma'muratü'l-Aziz, Urfa, İzmit, Teke, Canik, Karesi, Kal'a-i Sultaniye ve Bitlis vilayetleri ve livalarında olduğu

görülmektedir. En çok karma okul Kastamonu (1082), Hüdavendigâr (930), ve Sivas'ta (907) bulunmaktadır.

Tablo 3.

Vilayet ve Livalardaki İbtidailer (1913-1914)

Vilayetler	Resmî			Hususi		
	E	K	M	E	K	M
İstanbul	44	26	10	3	2	9
Edirne	32	22	150	6	6	192
Adana	134	23	2	3	-	-
Ankara	260	26	5	14	1	4
Aydın	347	82	10	36	7	7
Hüdavendigâr	76	26	110	8	41	930
Sivas	139	23	5	24	9	907
Trabzon	193	12	24	9	-	44
Kastamonu	246	15	-	24	-	1082
Konya	273	22	22	19	1	53
Ma'muratü'l-Aziz	165	13	7	42	3	4
Urfa	21	2	-	15	-	2
İzmit	19	10	16	1	-	2
Bolu	72	11	34	3	-	-
Teke	79	5	5	2	-	23
Canik	55	9	7	9	3	87
Çatalca	5	4	37	-	-	-
Karesi	92	11	22	1	-	49
Kal'a-i Sultaniye	23	8	9	23	1	92
Bitlis	76	6	1	1	1	2

Alkan, 2000:165 ve 171'den alınmıştır. (E: Erkek, K: Kız, M: Karma)

1913-1914 yılında karma ibtidailerin okul, öğretmen ve öğrenci sayılarının durumu Tablo 4'te ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 4.

Karma İbtidailerde Sayısal Durum (1913-1914)

	Okul	Öğretmen	Öğrenci
Resmî	477	6872	206707
Özel	3500	2749	79987
Gayrimüslim	1024	2676	92710
Yabancı	62	373	10165

Kurnaz, 2011:100'den alınmıştır.

1913-1914 yılında karma ibtidailerin durumuna genel olarak bakıldığında en çok özel karma ibtidai olduğu bunu gayrimüslimlerin açmış olduğu karma ibtidailer izlemektedir. Resmî karma ibtidailerin sayısının az olmasına rağmen öğrenci sayısı oldukça fazladır.

1913-1914 ders yılındaki resmî ibtidailerin öğretmen sayısına göre ayrıntılı bilgileri Tablo 5'te verilmiştir. Tabloya bakıldığında karma okulların daha çok bir öğretmenli olduğu görülmektedir. Altıdan fazla öğretmeni olan okullarda karma eğitim uygulanmamaktadır.

Tablo 5.

Öğretmen Sayısına Göre İlkokullar (1913-1914)

Okul Türü	E	K	M
Altıdan fazla	66	24	-
Altı Öğretmenli	77	14	1
Beş Öğretmenli	83	19	2
Dört Öğretmenli	138	37	1
Üç Öğretmenli	347	77	15
İki Öğretmenli	527	134	30
Bir Öğretmenli	2263	164	419
Belli olmayan	36	4	9

Ergün, 1996:213'ten alınmıştır. (E: Erkek, K: Kız, M: Karma)

1913-1914 ders yılındaki resmî ibtidailerin derslane sayılarına göre sınıflamasına bakıldığında ise bir dersaneli okullarının sayısının çok olduğu görülmektedir. Bu durum karma okullar içinde geçerlidir. Ayrıca numune ibtidailerinde karma eğitim uygulanmamaktadır. Derslane sayılarına göre ilkokulların ayrıntılı bilgileri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Derslane Sayısına Göre İlkokullar (1913-1914)

Okul Türü	E	K	M
Numune İbtidaisi	19	7	-
Altı dersaneli	207	59	2
Beş dersaneli	42	19	1
Dört dersaneli	160	42	11
Üç dersaneli	589	140	61
İki dersaneli	732	99	130
Bir dersaneli	1787	107	272

Ergün, 1996:214'ten alınmıştır. (E: Erkek, K: Kız, M: Karma)

Ayrıca 1917 yılında erkek öğrenciler için yapılan okullarda kız öğrencilerin de alınmasının istendiği görülmektedir. 18 Kasım 1917'de Niğde Livasına gönderilen belgede bunun bir örneği görülmektedir. Belgede kız çocuklarının eğitiminin önemine vurgu yapılarak erkek öğrencilere tahsis edilmiş köy okullarına kız öğrencilerinin de alınacağı ve erkek okullarına kız çocuklar için dersaneler eklenmesi gerektiğinden söz edilmektedir² (BOA, DH.UMVM. 83/8. 03/S /1336 (Hicri)).

² Ekte sunulmuştur.

Ayrıca dönemin dergi ve gazeteleri incelediğinde karma eğitim uygulamalarına ilişkin haberlerin de olduğu görülmektedir³.

28 Haziran 1914 tarihli *Tedrisat Mecmuasının* 26. sayısında “Muhtelit İbtidailerin İmtihanları” adlı haber yer almaktadır. Haberde ibtidailerde karma eğitim gören kız öğrencilerin okulu bitirme yaşlarıyla ilgili Maarif Vekâleti’nin almış olduğu karar yer almaktadır.

1914 yılında çıkan *Tedrisat Mecmuasının* 28. sayısında karma eğitim uygulamasıyla ilgili şöyle bir haber yer almaktadır (Binbaşıoğlu, 1999): “Sayın meslektaşımız Satı Bey ile Selanik Fevziye Mektebi Encümen İdaresi bilmüşterek “Yeni Mektep” unvanı ile bir okul kurmuşlardır. Bir çocuk yuvası ile bir kısım-ı ibtidaiden oluşmuştur. Çocuk yuvası, yedi yaşına kadar olan çocuklarımıza aittir. İlk kısım beş sınıftır. Bu yıl son sınıf yerine, özel bir sınıf açılacak. Buraya herhangi bir sebeple bilgilerinde ve Türkçeye vukuflarında sınıfta kalmış kızlar alınacaktır. Yeni okul, Beyazıt’ta tramvay durağı önünde Bekir Efendi Konağındadır. Yatılı kısmı da vardır. Öğrenci kayıt ve kabul edilmektedir. Yıllık ücret, gündüzleri öğle yemeği dahil olduğu halde yuva çocukları için 12, ilk sınıfa özgü öğrenciler için 18 liradır. Bu yıl, öğretim döneminin yarısı geçtiğinden bu miktarın yarısı alınacaktır.”

Karma eğitimin uygulanması ile ilgili başka bir yazı ise Halide Edip’in [Adivar] fahri müfettiş sıfatıyla İstanbul’daki vakıf ve kız okulları hakkında hazırladığı raporlardır. 1916 yılında *Türk Yurdu* dergisinde yayınlanan bu raporlarda Halide Edip okullar hakkında bilgi vermiştir. Bu okullardan biri de Şehzadebaşı Muhtelit Mektebi’dir (Türk Yurdu, 1916).

Musavver Mektep dergisinin 3 Kasım 1918 tarihli 6. sayısında Kâzım Nami’nin [Duru] İzmir’de zenginlerin de yardım, destek ve iştirakiyle bir özel okul açacağı haberine yer verilmiştir. Bu gelişme müjdeli bir haber olarak sunulmakta ve açılacak okulun kız erkek karışık bir şekilde yani karma eğitim vereceği yazmaktadır (Gurbetoğlu, 2006:238).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Karma eğitimin okullarda uygulanmasına ilişkin araştırma sonucuna göre 1908-1914 seneleri arasında açılan resmî ibtidai mekteplerinin sayısına bakıldığında 2632 okulun 329’u karmadır. 1913-1914 ders yılı içerisinde ise 4.486 ibtidai mektebinin 477’i karmadır. Bu da ilköğretim içindeki genel toplamın yaklaşık % 10’unun karma eğitim verdiğini göstermektedir.

1913-1914 yılında İstanbul, Edirne, Adana, Ankara, Aydın, Hüdavendigar, Sivas, Trabzon, Konya, Ma’muratü’l-Aziz, İzmit, Bolu, Teke, Canik, Çatalca, Karesi, Kal’a-i Sultaniye ve Bitlis vilayetleri ve livalarında resmî ibtidai karma okulların olduğu görülmektedir. Bu vilayet ve livalar arasında en fazla karma ibtidai okul Edirne ve Hüdavendigar’dadır.

1913-1914 yılında özel ibtidailere bakıldığında ise karma okulların İstanbul, Edirne, Ankara, Aydın, Hüdavendigar, Sivas, Trabzon, Kastamonu, Konya,

³ Karma eğitimle ilgili tartışma ve fikirler *Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908-1950)* adlı doktora tezinde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Ma'muratü'l-Aziz, Urfa, İzmit, Teke, Canik, Karesi, Kal'a-i Sultaniye ve Bitlis vilayetleri ve livalarında olduğu görülmektedir. En çok karma okul Kastamonu, Hüdavendigar ve Sivas'ta bulunmaktadır.

Araştırma bulgularında da görüleceği üzere II. Meşrutiyet döneminde ilköğretimde resmi ve özel okullarda karma eğitimin uygulandığı görülmektedir. Ayrıca Şükrü Bey'in Maarif Nazırlığı döneminde 6 Ekim 1913 (23 Eylül 1329) tarihinde "*Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkatı*" yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda da karma eğitimin uygulanmasına ilişkin maddelerin olduğu tespit edilmiştir.

Karma eğitim uygulamalarına ilişkin dönemin mecmua ve dergilerinde de haber ve yazılar bulunmaktadır. Bu da karma eğitim konusunun Kâzım Nami, Halide Edip gibi dönemin aydınları ve eğitimcilerinin de gündeminde olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Akşın, S. (2001). Jön Türkler ve İttihat Terakki. 3. baskı. Ankara: İmge yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2013). Türk Eğitim Tarihi M. Ö. 1000-M.S. 2013. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alkan, M. Ö. (2000). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri 1839-1924. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- BOA, DH.UMVM. 83/8. 03/S /1336 (Hicrî)
- Binbaşıoğlu, C. (1999). Türkiye'de Karma Eğitim. *ABECE dergisi*. Mart. s. 15-16.
- Caporal, B. (1982). Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970). Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ergün, M. (1996). II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914). Ankara: Ocak Yayınları.
- Gurbetoğlu, A. (2006). II. Meşrutiyet Döneminde Yayımlanan Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (1908-1918). Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara: Türkiye
- Halide Edib. (1916). 1332 Senesi Vakıf Kız Mekteplerinin Senelik Raporu (I-II). *Türk Yurdu dergisi* c. 11, Nr.2-3, 15 Eylül 1332-29 Eylül 1332, s.3161-65; 3179-84
- Karasar, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemi. 16. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kamer, S. T. (2013). Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908-1950). Yayımlanmamış doktora tezi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı, Ankara: Türkiye
- Kurnaz, Ş. (1996). II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını. İstanbul: MEB Yayınları
- Kurnaz, Ş. (2011). Yenileşme Sürecinde Türk Kadını. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Keçeci Kurt, S. (2011). Osmanlı Devletinde Kadın Eğitimi Harem'den Mektebe. İstanbul: Yitik Hazine Yayınları.
- Nurdoğan, A. M. (2005). Osmanlı Modernleşme Sürecinde İlköğretim (1869-1922). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul.
- Özalp, R. (1982). Millî Eğitimle İlgili Mevzuat (1857- 1923), İstanbul.
- Tedrisat Mecmuası. "Muhtelit İbtidailerin İmtihanları" Sayı: 26. 28 Haziran 1914 s. 39.
- Tümer Erdem, Y. (2007). II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kızların Eğitimi. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul: Türkiye

Coeducation Applications and Legal Regulations in Primary Education during the Second Constitutional Period

Assist. Prof. Dr. S. Tunay Kamer
Kastamonu University -Turkey
tkamer@kastamonu.edu.tr

Extended Abstract

Problem: The aim of this study is to determine the applications regarding coeducation during The Second Constitutional Era.

Method: The methodology adopted during the study was survey model. Within this regard, a documents analysis on coeducation applications and legal regulations was conducted. Data for the study were collected from periodicals (newspapers, magazines, journals etc.) belonging to the Second Constitutional Era.

Findings: According to the results of the study, elementary schools (ibtidai) substituted for the Ottoman Primary Schools (sıbyan) during the reign of Abdülhamid II (1876-1909). Moreover, "Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkatı" was put into practice on 6 October 1913 when Şükrü Bey was the Minister of Education. In addition, according to the 8th article of the related law, elementary schools were to be established in every district of the Empire including villages. The law also indicated that a common elementary school had to be set up between nearby villages. Moreover, it was compulsory to establish a school for girls in the districts with the girl student population more than 50. By the law, the schooling age was set at seven, and children had to attend school until the age of 16. In addition, the duration of education at the coeducation schools could be reduced to 4 years with the permission of the Local Educational Commission (Kaza Maarif Encümenleri).

Conclusion: The results of the current study also indicated that the total number of coeducational elementary schools were 477 out of 4486 elementary schools during the 1913-1914 teaching year, which means that the coeducational elementary schools consist of 10 % of all elementary schools. Besides, it is also apparent that most of the coeducational elementary schools were located in Samatya, Istanbul in 1911. Moreover, during the 1913-1914 teaching year there were public elementary schools in the provinces and the districts of İstanbul, Edirne, Adana, Ankara, Aydın, Hüdavendigar, Sivas, Trabzon, Konya, Ma'muratü'l-Aziz, Izmit, Bolu, Teke, Canik, Çatalca, Karesi, Kal'a-i Sultaniye ve Bitlis. Among these provinces and the districts most of the coeducational elementary schools were situated in Edirne and Hüdavendigar. During the same period, there were also private elementary schools in the provinces and districts of Istanbul, Edirne, Ankara, Aydın, Hüdavendigar, Sivas, Trabzon, Kastamonu, Konya, Ma'muratü'l-Aziz, Urfa, Izmit, Teke, Canik, Karesi, Kal'a-i Sultaniye ve Bitlis. Most of the private coeducational elementary

schools were located in Kastamonu, Hüdavendigâr and Sivas among all provinces and the districts.

The current study also highlighted the articles of such instructors and intellectuals as Kâzım Nami and Halide Edip regarding coeducation applications in the periodicals and magazines of *Tedrisat Mecmuası*, *Türk Yurdu* and *Musavver Mektep*.

Anahtar Kelimeler: History of education, the second constitutional era, elementary schools, coeducation

EK-. BOA, DH.UMVM. 83/8. 03/S /1336 (Hicri) Niğde Livasına Gönderilen Yazı

